

همایش علمی-پژوهشی مطالعات علمی علوم انسانی در جهان اسلام

نهاد برگزار کننده همایش: موسسه قانون یار

((با همکاری و حمایت معنوی دانشگاه فرهنگیان، آموزش و پرورش، بنیاد شهید و امور ایثارگران، سازمان ارشاد اسلامی، سازمان شهرداری (استان کرمانشاه) مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی (استان تهران) و ...))
سردبیر علمی و مسئول برگزاری همایش: دکتر بهنام اسدی (نماینده مقالات در ۸ پایگاه ملی و بین المللی)
تاریخ برگزاری همایش: ۱۱ اسفند ۱۴۰۱ شماره مقاله: ۱۹/۷۹۹ رده بندی کنگره: الف ۲۴/۸۸۰

هنر های تجسمی خلق شده در جهان اسلام طراحی سنتی و تذهیب در خوشنویسی فاطمه رجبی

دانشجوی مقطع کارشناسی ارشد، تکنولوژی آموزشی، علوم تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمانشاه، ایران

چکیده

خوشنویسی هنری است که مستقیم در رابطه با کتابت قرآن و احادیث پیامبر و امامان بوده است یکی از برجسته ترین نمودهای فرهنگ ایران و اسلام را باید در هنر خوشنویسی و به عنوان شریفترین هنر بصری اسلام جستجو کرد. هنر خوشنویسی به مثابه بازتاب تحریر کلام خداوند سرچشمه هنرهای بصری به شمار میرود و از این رو جایگاه والایی در بین هنرهای اسلامی دارد و ایرانیان که همیشه پاسدار ارزشهای فرهنگ اسلامی بوده اند نقش مهمی در شکل گیری و شکوفایی این هنر ارزنده داشته اند هدف از انجام پژوهش بررسی بیشتر به نقش و اثری که خوشنویسی و تذهیب و طرح های سنتی در هنر های تجسمی اسلامی گذاشته است. روش انجام پژوهش اخیر به شیوه توصیفی - تحلیلی با استفاده از ابزار کتابخانه ای میباشد پس از بررسی آثار مورد نظر به این نتیجه رسیدیم که آثار خوشنویسی سنتی ایران و تذهیب گنچینه ای از هنر به شمار میروند به دلیل اینکه رکن اصلی این هنر توجه به آیات قرآن و موضوعات دینی میباشد.

واژگان کلیدی: خوشنویسی، تذهیب، سنتی، هنر تجسمی

مقدمه

هنرهای تجسمی که گاه با اصطلاح هنرهای بصری یاد می‌شوند، هنرهای مبتنی بر حس بینایی مانند نقاشی، خوشنویسی، مجسمه‌سازی، طراحی محصول، چاپ دستی، عکاسی، گرافیک، طراحی صنعتی، صنایع دستی، ویدئو، فیلمسازی و طراحی داخلی است. همچنین هنرهای تجسمی شامل گروه دیگری با عنوان هنرهای کاربردی مانند طراحی صنعتی، طراحی گرافیک، طراحی مد، طراحی داخلی و هنر تزئینی می‌شود. در حال حاضر هنرمند تجسمی به شخصی گفته می‌شود که در زمینه هنرهای زیبا یا هنرهای کاربردی فعالیت دارد. قلمرو کاری طراحی و هنرهای تجسمی بسیار گسترده است. در اصل این قلمرو همه آنچه که می‌توان دید به جز نمایش را در بر می‌گیرد. منظور از نمایش هنرهایی مانند تئاتر، موسیقی، یا اپرا است. البته مرز مشخص و درستی میان این تعاریف نیست؛ مثلاً توجه کنید به هنر تن و بدن یا مثلاً فیلم و هنر رسانه‌ای که می‌توانند همه دسته‌های دیگر هنر را در خود جای دهند. خوشنویسی یکی از شاخه‌های هنرهای تجسمی است که در ایران بسیار اصیل به شمار می‌رود. بی شک هنر خوشنویسی، اصیل‌ترین و از مهمترین جلوه‌های هنر اسلامی و دینی است. در واقع باید اعتراف نمود که خوشنویسی، از اساسی‌ترین بخش‌های پیکره فرهنگی اسلام است. در جهان امروزی به جرعت می‌توان گفت که کمتر هنری است که زیبایی اینچنینی داشته باشد. این هنر در میان مسلمانان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است که این مهم بودن نه صرفاً به جهت امر زیبایی‌شناسانه بلکه به دلیل خصلتی اعتقادی بوده است به طوریکه در قرآن نیز به قلم نیز سوگند خورده شده است. معجزه پیامبر اسلام نیز، زمانی جلوه کرد که مکتوب و نوشته شد. تمدن اسلامی شواهد بسیاری در دست دارد که نشان می‌دهد چگونه خوشنویسی به هنر نخست جهان اسلام تبدیل شد و مسلمین و بخصوص ایرانیان در توسعه آن تا چه حد تلاش داشتند. بنابراین خوشنویسی هنری صرفاً برای تفریح و زیبا سازی نبوده و دارای مایه

های معرفت شناختی و ابزار مندی تاریخی است. خوشنویسی در معنای خاص، هنر نگارش زیباست. این اصطلاح را در مورد نگارش آزاد با قلم مو یا قلم به کار می‌برند. بنابراین، خوشنویسی از حروف نویسی و نیز طراحی حروف متمایز است (پاکباز، ۱۳۹۰: ۲۰۷) امین پور و منبری (۱۳۹۷) در پژوهش خود با عنوان «سیر تحول خط و خوشنویسی در ایران با تاکید بر دوره اسلامی» بیان می‌کند که خط قدیمی‌ترین هنر بشری و نخستین وسیله ارتباطی انسان جهت ثبت و انتقال افکار و آموزه‌ها بوده است. خط با داشتن ریشه‌های اساطیری و دینی، در سیر تکاملی خود تا به امروز مراحل مختلفی را از تصویر تا الفبای نمود یافته است. خوشنویسی ورای ویژگی‌های خط، توجه به زیبایی‌شناسی و هماهنگی میان اجزای خط می‌باشد که متأثر از فرهنگ، دین و دیگر ویژگی‌های هر سرزمین است. خوشنویسی در ادیان مختلف به دلیل عقیده به منشا الهی خط، دارای قداست خاصی می‌باشد و خوشنویسی اسلامی نیز به دلیل کتابت کلام الهی از این امر مستثنی نیست. فرش‌های ایرانی نمود خوبی از هنر تجسمی ایرانی و خوشنویسی است. حسینی صفت و پایدار فرد (۱۴۰۰) در مقاله‌ای تحت عنوان «بررسی و تحلیل کتیبه‌های خوشنویسی فرش‌های موجود در موزه ویکتوریا آلبرت و متروپولیتن» سعی شده است به این پرسش پاسخ داده شود که چه مفاهیم و مضامینی در کتیبه‌های خوشنویسی فرش‌های ایرانی - اسلامی به کار رفته است. در فرش‌های بررسی شده، سه نوع مضمون تاریخ‌نگاری (نام بافنده یا سفارش دهنده)، ادبی (قالب غزل، قصیده و رباعی) و دینی (آیاتی از قرآن) و بیشتر با خوشنویسی نستعلیق در کتیبه‌ها مشهود است. همچنین سیستانی (۱۴۰۱) در مقاله‌ای تحت عنوان «تحلیل جایگاه امر قدسی در نقاشی خط معاصر ایران با در نظر داشتن مفهوم جهانی شدن در خوشنویسی» بیان می‌کند که تطبیق و مطالعه امر قدسی در پنج نمونه از آثار نقاشی خط دهه ۸۰ و ۹۰ شمسی، به این نتیجه رسیده است که قداست واقعی ناشی از سایه و روح الهی است که در هنر خوشنویسی وجود دارد و این موضوع که این آثار با تکنیک‌های نوین و به روز جهانی به ثمر رسیده باشند یا با ابزار ابتدایی مانند قلم و مرکب معمولی، در بیان

قدسی آن هیچ تاثیری نمی گذارد. این هنر حتی در شاخه ادبیات فارسی هم تجلی زیادی داشته است. علوی و یوسفیان (۱۴۰۱) بیان میکنند که خوشنویس برای خلق اثر هنری خویش در تلاش است و شکل گیری آن را برپایه ادبیات رقم میزند. همچنین همگامی و همراهی هنر خوشنویسی با ادبیات را میتوان در اشعار شاعران جستجو کرد. شاعر با بهره گیری از واژگان و اصطلاحات هنرخوشنویسی، اسباب و ابزار کتابت دست به آفرینش اثر ادبی می زند؛ که درک دقیق این آثار منوط به شناخت هنر خوشنویسی می گردد. از آنجاییکه واژگان و اصطلاحات هنرخوشنویسی ابزار کار برخی شاعران بویژه شعرای سبک هندی بوده است؛ از این رو صائب به عنوان یکی از شاعران سبک هندی که در عهد صفوی میزیست در مقاله این دو نفر با عنوان «تجلی هنر خوشنویسی در شعر صائب تبریزی» معرفی می گردد. در این مقاله قصد داریم تا با بررسی بیشتر به نقش و اثری که خوشنویسی و تذهیب و طرح های سنتی در هنر های تجسمی اسلامی گذاشته است پی ببریم.

بخش اول: اهمیت مطالعه در زمینه تذهیب های قرآنی

همان گونه که میدانیم هنر تذهیب همگام با خوشنویسی و به واسطه اهمیت نگارش و نسخه برداری کلام الهی از همان سده های آغازین مورد توجه هنرمندان جهان اسلام و به خصوص ایران قرار گرفت و با وجود آنکه نزدیک به چهار سده وظیفه تذهیب و تزئین مصحف بر عهده خود خوشنویسان بود، حدوداً با آغاز سده پنجم هجری وظیفه تذهیب دست نوشته های قرآنی هنرمندان مستقل خود را پیدا کرد و از آن پس در کنار امضای «کاتب» با نام «مذهب» روبه رو میشویم نیاز به پدید آمدن شغلها و تخصصهای مرتبط در چرخه کتاب آرایی ایرانی همچون، صحافی کاغذسازی، جدول کشی وراقی با درجات اهمیت مختلف در کارگاههای هنری، علاوه بر بالا بردن کیفیت اجرایی در تهیه، مصحف نتیجه دیگری نیز داشت و آن فراهم آمدن فرصتی تازه برای

هنرنمایی هنرمندان ایرانی در عرصه صفحه آرایی و آرایه های هنری بود تا به صورت تخصصی شاخه ای از هنر را در ایران پایه گذاری کنند که بعدها در سراسر قلمرو سرزمینهای اسلامی مورد استفاده و گاه تقلید قرار گرفت اما با وجود علاقه مستشرقین به حوزه مطالعات هنرهای اسلامی در یک سده، گذشته هنر تذهیب همواره در سایه هنرهای چون معماری و خوشنویسی اسلامی مانده و هیچگاه نتوانسته به عنوان هنری مجزا در کانون توجه محققین این عرصه قرار گیرد. هر چند در بسیاری از موارد هم زیرشاخه ای از نقاشی ایرانی یا نقاشی عربی به حساب آمده است (احصایی، ۱۳۹۳: ۱۳). در همین راستا مارتین، لینگز شرق شناس و کارشناس برجسته هنرهای اسلامی معتقد است با آنکه خط و تذهیب در کنار معماری خود از مهمترین دستاوردهای تمدن اسلامی به حساب می آیند، اما به این هنرها به اندازه معماری توجه و اعتنا نشده است (لینگز، ۱۳۷۷). پس به نظر میرسد پرداختن به هنری فاخر و تأثیرگذار همچون تذهیب در روند توسعه کتاب آرایی ایرانی اسلامی و شناخت پیشینه و خاستگاه و از همه مهمتر «سبک شناسی» آن در گستره ده قرن و ارائه مباحثی تحلیلی و ساختارمند در حوزه مطالعات علمی تاریخ هنر اسلامی یکی از ضروریات امروز است که متأسفانه کمتر به آن توجه شده است. شایان ذکر است اهمیت مطالعه در زمینه تذهیبهای قرآنی که خاستگاه اصلی هنر تذهیب ایرانی است و تا اواخر سده ششم هجری مهم ترین بستر در غیاب نقاشی و نگارگری برای رشد و شکوفایی کتاب آرایی ایرانی، است تنها محدود به سبک شناسی این هنر نبوده و نیازمند بررسی زمینه های شکل گیری تذهیب در مصاحف با ارائه نمونههای مستند در کنار ترسیم تاریخ تحول و سیر تغییرات آن پیدایش مبانی طراحی و استفاده از نقوش استلیزه با ریشههای ساسانی و مانوی ترکیب بندی های رنگی و استفاده از ورقه طلاست که از سدههای میانی جای خود را به تنوع الوان و پیچیدگی و ظرافت نقوش داده بود. آن چنان که این روشمندی در کار پژوهشی علمی علاوه بر داشتن اشاراتی به زمینه های، تاریخی اجتماعی و فرهنگی هر دوران اهمیت حامیان هنری و هنرمندان خلاق و طراز اول و جریان ساز و

اختصاصات سبکی آنها را بیش از پیش به مخاطب امروز می‌شناساند زیرا در حوزه مطالعات هنر اسلامی و به خصوص کتاب آرایی اسلامی جای خالی نگرشهای تازه خالی است و اغلب گمان میشود که جای بحث و سخن تازه ای وجود ندارد حال آنکه یافتن متنی تخصصی و علمی درباره تجزیه و تحلیل یک سبک خاص از تذهیب های قرآنی متعلق به یک دوره تاریخی یا خاندان مذهب یا بازخوانی محصولات یک کارگاه هنری خاص بسیار دشوار می‌نماید. این مسئله نیازمند دانش و اشراف علمی و عملی پژوهشگران بوده و البته آشنایی با شیوههای طراحی و اجرایی نیز در این مسیر بسیار راه گشاست به همین سبب بیشتر پژوهش های منتشر شده در این زمینه در خارج از ایران منحصر به پژوهش هایی از نوع توصیفی یا تطبیقی هستند و اطلاعات نویسندگان از محدوده توصیف ویژگی های ظاهری یک اثر مذهب (قالب رنگ و نقوش)، مقایسه چند اثر با یکدیگر و در نهایت معرفی هنرمندی مذهب در صورت وجود (امضا فراتر نمی رود و اساس بحث های نسخه شناسانه منحصر به متن پژوهی و هنرهای چون خوشنویسی و مینیاتور میشود پس شاید بتوانیم تذهیب ایرانی را از معدود حوزه های آسیب ندیده هنر و فرهنگ ایران در طول دوران اسلامی به شمار آوریم که برخلاف نگارگری خوشنویسی یا معماری و دیگر هنرها دچار تکرار و تحسین محض نشده و در طول دوران حیات طولانی اش علاوه بر توسعه و شکوفایی جمع کثیری از هنرمندان خلاق را نیز حاصل داده اما بدون شک جایگاه حقیقی آن تاکنون کمتر بازگو شده است پس اهمیت پرداختن به موضوع مهمی همچون تذهیب های قرآنی که از همان آغاز تا پایان روزگار قاجار بیشترین بار گرافیکی و تزینی در مصاحف را برعهده داشته و نقد و تحلیل دوره های مختلف تاریخی و بررسیهای فن شناسانه مستقل از سوی محققین و نسخه شناسان ایرانی نیازمند شناخت دقیق از مجموعه پژوهش های منتشر شده در جهان است (علوی، ۱۴۰۱)

بخش دوم: خوشنویسی سنتی ایرانی

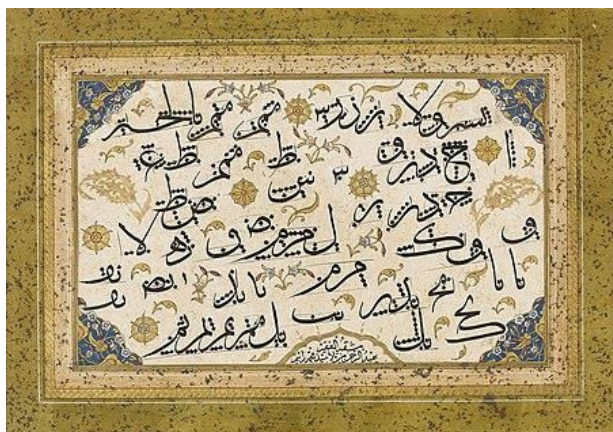
خوشنویسی یا خطاطی به معنی زیبانویسی یا نوشتن همراه با خلق زیبایی است و فردی که این فرایند توسط او انجام می‌گیرد خوش‌نویس (خطاط) نام دارد، به‌خصوص زمانی که خوش‌نویسی حرفه شخص باشد. گاهی درک خوشنویسی به عنوان یک هنر مشکل است. به نظر می‌رسد برای درک و لذت بردن از تجربه بصری خوشنویسی باید بدانیم خوشنویس افزون بر نگارش یک متن، سعی داشته اثری هنری با ارزش‌های زیبایی شناختی خلق کند. از این رو خوشنویسی با نگارش ساده مطالب و حتی طراحی حروف و صفحه‌آرایی متفاوت است. همچنین از آنجایی که این هنر جنبه‌هایی از سنت را در دل خود دارد باید آن را تا حدی از تایپوگرافی که مبتنی بر ارزش‌های گرافیکی مدرن و کارهای چاپی است متمایز کرد. خوشنویسی تقریباً در تمام فرهنگ‌ها به چشم می‌خورد اما در مشرق زمین و به‌ویژه در سرزمین‌های اسلامی و ایران اهمیت بسیاری در میان هنرهای بصری دارد. خوشنویسی اسلامی و بیش از آن خوشنویسی ایرانی تعادلی است میان تمامی اجزاء و عناصر تشکیل دهنده آن. تعادل میان مفید و مورد مصرف بودن از یک سو و پویایی و تغییر شکل یابندگی آن از سوی دیگر؛ تعادل میان قالب و محتوا که با آراستگی و ملایمت تام و تمام می‌تواند شکل مناسب را برای معانی مختلف فراهم آورد (شمس، ۱۳۹۸: ۱۵). اگر در نظر داشته باشیم که خوشنویسی اسلامی و ایرانی براساس قالب‌ها و قواعد و نظام‌های بسیار مشخصی شکل می‌گیرد و هر یک از حروف قلم‌های مختلف از نظام شکلی خاص، و تا حدود زیادی غیرقابل تغییر، برخوردارند. آنگاه درمی‌یابیم که ایجاد قلم‌های تازه یا شیوه‌های شخصی خوشنویسان بر مبنای چه ابداع و رعایت حیرت‌انگیزی پدیدار می‌شود. در خوشنویسی اندازه هر حرف و نسبت آن با سایر حروف با دقت بسیار بالایی معین شده‌است و هر حرف به صورت یک «مدول» ثابت درمی‌آید که تخطی از آن به منزله نادیده گرفتن توافقی چندصدساله است که همیشه

میان خوشنویس و مخاطب برقرار بوده و با رضایت طرفین حاصل می‌آمده‌است. حتی ترتیب شکل کلمات نیز براساس مبانی مشخصی تعیین می‌شده که در «رسم الخط»ها و «آداب‌المشق»ها از جانب استادان بزرگ تنظیم و ارائه شده‌است. قرارگیری کلمات نیز (کرسی) هر سطر هر چند نه به صورت کاملاً پیش‌بینی و تکلیف شده (که ناممکن بوده‌است) اما به‌شکل «سلیقه مطلوب» زمینه زیبایی شناختی پیشنهادی خاص خود را دارا بوده‌است (منبری، ۱۳۹۷: ۲۸).

بخش سوم: خوشنویسی اسلامی

خوشنویسی همواره برای مسلمانان اهمیتی خاص داشته‌است. زیرا در اصل آن را هنر تجسم کلام وحی می‌دانسته‌اند. آنان خط زیبا را نه فقط در رونویسی قرآن بلکه در اغلب هنرها به‌کار می‌بردند. خوشنویسی یا خطاطی در کلیه کشورهای اسلامی همواره به عنوان والاترین هنر مورد توجه بوده‌است. مردمان این سرزمین‌ها به‌ویژه ایرانیان در اوج قدرت و نهایت ظرافت در این هنر تجلی یافت و خوشنویسی به مانند محوری در میان سایر هنرهای بصری ایفای نقش کرده‌است. خوشنویسی از قرون اولیه اسلامی تاکنون در کلیه کشورهای اسلامی و مناطق تحت نفوذ مسلمانان با حساسیت و قدرت تمام در اوج جریان‌ات هنری بوده‌است. قدیمی‌ترین نسخه قرآن به خط کوفی است و به علی بن ابی‌طالب منسوب است. پس از قرن پنجم هجری، خط کوفی تقریباً جای خود را به خط نسخ داد که حروف آن بر خلاف حروف زاویه‌دار خط کوفی منحنی و قوس‌دار است. در اوایل قرن چهارم سال ۳۱۰ هجری قمری ابن مقله بیضاوی شیرازی خطوطی را به‌وجود آورد که به خطوط ششگانه یا اقلام سته معروف شدند که عبارتند از: محقق، ریحان، ثلث، نسخ، رقاع و توقیع. که وجه تمایز آن‌ها اختلاف در شکل حروف و کلمات و نسبت سطح و دور در هر کدام می‌باشد. همچنین او برای این خطوط قواعدی وضع کرد که به اصول دوازده‌گانه خوشنویسی معروفند و

عبارتند از: ترکیب، کرسی، نسبت، ضعف، قوت، سطح، دور، صعود مجازی، نزول مجازی، اصول، صفا و شأن (معتقدی، ۱۳۹۵: ۳۰).

شکل ۱. نمونه تمرین خطاطی عبدالرحمن حلمی

نتیجه گیری

همانگونه که مطرح شد خوشنویسی از هنرهای تجسمی به شمار میرود که با تکیه بر خوشنویسی سنتی ایران شکل گرفت و شاید از این جهت بتوان عنوان پست مدرن به آن داد. با توجه به شرایط سیاسی و اجتماعی ایران در دوره های معاصر هنرمندان این وظیفه را بر دوش خود احساس کرده اند که نیاز دارند تا با بیان هنری خود موضوعات مذهبی، سیاسی اجتماعی و ... را بیان کنند. در نظر هنرمند متعهد نه تنها زیبایی شناسی اثر مهم میباشد بلکه آنچه برای او ضروری است تعهدی است که به مردم و جامعه خود دارد در این مقاله تلاش بر آن شده که نقش این هنرهای تجسمی در آثار اسلامی بررسی شود که مطابق یافت ها و بررسی ها مشخص شد این هنر از مهم ترین هنر

های اسلامی می باشد. از کتیبه ها و کاشی های مساجد گرفته تا قرآن های مکتوب دست نویسی که اولین آن منسوب به علی ابن ابی طالب است.

همچنین بررسی ها نشان داد که به دلیل اینکه نقاشی خط خوشنویسی سنتی ایران شکل گرفته است مبنای خوشنویسی سنتی دین اسلام است؛ بنابراین بیان موضوعات مذهبی و سیاسی دینی در آثار خوشنویسی وجود دارد.

با تحلیلی که از آثار خوشنویسی منتخب صورت گرفت مشخص شد که موضوع این آثار مبانی دین اسلام و توجه به آیات و روایات است. موضوعات مذهبی از جمله عاشورا و ولایت از دیگر مواردی است که رابطه این هنر را با هنر متعهد نشان میدهد.

منابع و مآخذ

۱. احصایی، محمد؛ (۱۳۹۳). آینده های روبروی پنج دهه هنر نقاشی و خوشنویسی، مجله رشد آموزش هنر، ۳۶، ۴-۱۷.
۲. امین پور، صالح؛ منبری، کبری؛ (۱۳۹۷) سیر تحول و خوشنویسی در ایران با تاکید بر دوره اسلامی، فصلنامه مطالعات تاریخ و تمدن ایران و اسلام، ۳، ۱، ۱۵-۲۹.
۳. حسینی صفت، فاطمه؛ پایدار فر، فاطمه؛ (۱۴۰۰). بررسی و تحلیل کتیبه های خوشنویسی فرش ها، فصلنامه علمی رجشمار، ۲، ۱، ۲۴-۳۸.
۴. شمس، شهرزاد؛ (۱۳۹۸). مطالعه و بررسی خوشنویسی سنتی ایران از منظر هنر متعهد، پنجمین کنفرانس بین المللی نوآوری و تحقیق در علوم مهندسی: تهران.
۵. علوی، سید محسن؛ (۱۴۰۱). تجلی هنر خوشنویسی در شعر صائب تبریزی، یازدهمین همایش ملی متن پژوهی ادبی هنر و ادبیات عرفانی: تهران.
۶. لینگز، مارتین؛ (۱۳۷۷). هنر خط و تذهیب قرآنی، ترجمه مهداد قیومی بیدهندی، انتشارات گروس: تهران.
۷. معتقدی، کیانوش (۱۳۹۵). جایگاه تذهیب بهای قرآنی در مطالعات هنر اسلامی از دیرباز تا امروز، ۱۸، ۲۸-۳۳.

توجه داشته باشید: جهت چاپ مقالات خود در نشریات علمی و همایش های معتبر با (خانم دکتر جعفری) ۰۹۱۹۶۷۴۸۶۲۵ تماس بگیرید. گواهی نامه پذیرش و چاپ مقاله، کمتر از ۷۲ ساعت صادر می گردد.

موسسه علمی و حقوقی قانون یار
برگزار می کند

پنجمین همایش علمی-پژوهشی

مطالعات علمی علوم انسانی در جهان اسلام

ارگان ها و سازمان های حامی معنوی برگزاری همایش (در استان کرمانشاه)
دانشگاه فرهنگیان - سازمان ارشاد اسلامی - آموزش و پرورش - بنیاد شهید، سازمان شهرداری و

www.Olomensani.ir **محورهای پذیرش مقالات** www.Ghanonyar.ir

تمام گرایش های رشته فقه، حقوق و علوم قضایی ■ علوم تربیتی، تکنولوژی آموزش و آموزش و پرورش
 روانشناسی، علوم اجتماعی، علوم دینی و مذهبی ■ علوم اقتصادی، بانکی و تمام گرایش های مدیریت

مکان و زمان برگزاری همایش کرمانشاه - ۱۴۰۱/۱۲/۱۱
مدیر اجرایی همایش دکتر شهلا رضایی
دبیر علمی و مسئول همایش دکتر بهنام اسدی

ایمیل رسمی همایش جهت دریافت مقالات پژوهشگران OLOMENSANI@YAHOO.COM
ارسال مقاله از طریق واتس آپ، ایتا، سروش، تلگرام، روبیکا به شماره ۰۹۱۰۰۶۳۶۰۰۲
 دبیرخانه مرکزی موسسه قانون یار: تهران، میدان انقلاب، خیابان اردیبهشت، موسسه قانون یار ۵۲۶-۰۲۱۶۶۹۷۹۵۱۹
 ((در صورت طرح سوال درخصوص ارسال مقاله یا جذب در هیات علمی همایش با خانم دکتر قبادی تماس بگیرید ۰۹۱۹۶۷۴۸۶۲۵))

